

Innst. 317 S

(2010–2011)

Innstilling til Stortinget fra utenriks- og forsvarskomiteen

Dokument 8:93 S (2010–2011)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Høglund, Karin S. Woldseth, Peter N. Myhre og Kari Storstrand om en strategi for Internett og sosiale medier i et menneskerettighetsperspektiv

Til Stortinget

Sammendrag

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«I

Stortinget ber regjeringen inkludere ytringsfrihet på Internett og i sosiale medier som en sentral del av det internasjonale menneskerettighetsarbeidet.

II

Stortinget ber regjeringen legge frem en strategi for hvordan Norge vil arbeide for å fremme frihet på Internett og i sosiale medier i relevante internasjonale fora.

III

Stortinget ber regjeringen foreta en analyse av hvordan sensur på Internett og av sosiale medier påvirker Norges og norsk næringslivs interesser i utlandet.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kjell Børre Hansen, Eva Kristin Hansen, Svein Roald Hansen,

Sverre Myrli, Tore Nordtun og Willy Pedersen, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen, Morten Høglund, Siv Jensen, Peter N. Myhre og Karin S. Woldseth, fra Høyre, Peter Skovholt Gitmark, Ivar Kristiansen og lederen Ine M. Eriksen Søreide, fra Sosialistisk Venstreparti, Bård Vegar Solhjell, fra Senterpartiet, Trygve Slagsvold Vedum, og fra Kristelig Folkeparti, Kjell Arvid Svendsen, vil understreke viktigheten av en fri presse for et velfungerende demokrati.

Komiteen deler forslagstillernes bekymring for de demokratibevegelser, menneskerettsforkjempere, aktivister og journalister som blir sensurert eller nektes å gi uttrykk for sine politiske og/eller andre meninger.

Komiteen vil videre påpeke at digitale medier som Internett er en viktig kommunikasjonsplattform som også bør være fri og ikke undertrykkes av sensur og blokkering. Internett som medium, har gjennom den teknologiske utvikling blitt stadig viktigere både som kommunikasjonsmedium og ytringsmedium. Internett og sosiale medier har, som forslagsstillerne bemerker, hatt en vesentlig betydning for demokratiutviklingen i en rekke regimer. Komiteen vil derfor understreke at et norsk internasjonalt engasjement vil være et viktig bidrag i bekjempelsen av sensur av ytringer på Internettet av sosiale medier, slik forslagsstillerne bemerker.

Komiteen viser til det norske engasjementet i ulike internasjonale fora, hvor ytringsfrihet er et sentralt tema. Dette engasjementet vises blant annet i Norges ytringsfrihetsinitiativ i 2008. Initiativet skal bidra til å styrke Norges innsats for ytringsfrihet i konfliktområder. Dette initiativet har beredt grunnen for et bredt norsk engasjement for ytringsfriheten i ulike internasjonale fora. Dette engasjementet er

materialisert i en rekke ulike prosjekter som støtter opp under internasjonale organisasjoner og demokratiske bevegelser i konfliktområder.

Komiteen har videre merket seg at Norge støtter et forskningsprosjekt i Egypt som tar for seg rollen digitale medier hadde for regimeskiftet i Egypt. Et annet eksempel er Norges støtte til den internasjonale organisasjonen Article 19. Article 19 jobber sammen med lokale organisasjoner i en rekke land. Dette arbeidet har til hensikt å styrke medienes uavhengighet og fjerne sensuren av både digitale og mer tradisjonelle medier. Videre samarbeider Norge med internasjonale organisasjoner som aktivt søker å bedre kunnskapen om informasjonsteknologi, fremskaffe sikre kommunikasjonsplattformer og fremme nye kommunikasjonskanaler som ikke kan blokkeres av ulike regimer.

Komiteen er tilfreds med at Norge har økt støtten med 15 mill. kroner til journalister som jobber under sterkt press, i tillegg til prosjekter som jobber for ytringsfrihet og frie medier i konfliktområder. Norge har også søkt et tettere samarbeid med uavhengige internasjonale medieorganisasjoner.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, mener at Norge derfor gjennom sitt ytringsfrihetsinitiativ i 2008 har gjort ytringsfrihet og sosiale medier til en sentral del av det internasjonale menneskerettighetsarbeidet.

Det er med bakgrunn i dette at flertallet mener at ytringsfrihet på sosiale medier og Internett er inkludert i Norges internasjonale arbeid, og at ytringsfrihetsinitiativet i 2008 er en god strategi for dette arbeidet.

Komiteen vil påpeke alvoret ved et potensielt tap for norske næringsinteresser som følge av sensur på Internett eller gjennom andre medier, og understreker at internasjonal konkurranse må skje på like vilkår. Det er derfor viktig at norsk næringsliv og norske næringsinteresser, som eventuelt opplever internettsensur, tar dette opp med Nærings- og handelsde-

partementet og andre relevante institusjoner og instanser. Det er komiteens oppfatning at man gjennom en slik konsultasjon får grunnlag for å fatte målrettede tiltak som kan bidra til å sikre like konkurransevilkår.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen inkludere ytringsfrihet på Internett og i sosiale medier som en sentral del av det internasjonale menneskerettighetsarbeidet.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen legge frem en strategi for hvordan Norge vil arbeide for å fremme frihet på Internett og i sosiale medier i relevante internasjonale fora.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen foreta en analyse av hvordan sensur på Internett og av sosiale medier påvirker Norges og norsk næringslivs interesser i utlandet.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råar Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 8:93 S (2010–2011) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Høglund, Karin S. Woldseth, Peter N. Myhre og Kari Strand om en strategi for Internett og sosiale medier i et menneskerettighetsperspektiv – vedlegges protokollen.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 4. mai 2011

Ine M. Eriksen Søreide

leder

Willy Pedersen

ordfører

Vedlegg**Brev fra Utenriksdepartementet v/utenriksministeren til utenriks- og forsvarskomiteen, datert 4. mars 2011****Dokument 8:93 S (2010-2011)**

Jeg viser til brev av 22.02.11 med anmodning om uttalelse til Dokument 8:93 S, representantforslag fra representantene Morten Høglund, Karin S. Woldseth, Peter N. Myhre og Kari Storstrand om en strategi for Internett og sosiale medier i et menneskerettighetsperspektiv.

Dette er et meget omfattende problemkompleks, og Regjeringen arbeider på ulike måter for å fremme norsk politikk på dette området.

La meg kommentere og gi utfyllende informasjon om noen av de spørsmål som forslaget reiser:

I.

Ytringsfrihet er en forutsetning for alle menneskerettighetene og arbeidet for ytringsfrihet er en sentral del av regjeringens menneskerettighetsarbeid. Da jeg lanserte Regjeringens ytringsfrihetsinitiativ i 2008, for å styrke Norges innsats for ytringsfrihet i konfliktområder, understreket jeg at ytringsfrihet er en kjerneverdi i norsk engasjements- og menneskerettighetspolitikk. Initiativet fra 2008 har lagt grunnen for et omfattende norsk engasjement på ytringsfrihetsfeltet internasjonalt.

De siste ukene har vi vært vitne til omfattende endringer i Midtøsten og Nord-Afrika. Både i Tunisia og Egypt har ikke minst ungdom, trolig ved hjelp av blant annet Internett og sosiale medier, med stor effekt mobilisert for krav om maktskifte og demokratiske rettigheter.

Myndighetene i de aktuelle landene har flere ganger forsøkt å kutte tilgangen til Internett, men de har bare i kortere perioder lyktes med det. For unge og andre i denne regionen er Internett og sosiale medier en viktig kilde til informasjon og kommunikasjon. Det sterke kravet om fri tilgang til informasjon og kommunikasjon gjorde at myndighetene i lengden ikke klarte å kontrollere informasjonsflyten.

Fjernsynsbildene overført av journalister blant annet fra BBC og Al Jazeera var overveldende og vitnet om de mange som sto bak kravene om demokratisering. Der de tradisjonelle mediene ikke fikk slippe til, filmet vanlige folk selv hendelsene med mobiltelefoner og små, digitale kameraer. Filmene ble lagt ut på YouTube eller vist av tv-selskapene. Beskjeder ble lagt ut på Facebook og sendt på SMS og Twitter og dette bidro til å mobilisere store folkemasser dag etter dag. Når lokale fjernsynsstasjoner f.eks. sendte matprogrammer eller presidentens taler

i stedet for nyheter fra demonstrasjonene, kunne folk ved hjelp av satellittantenner følge de internasjonale nyhetssendingene som fulgte det virkelige dramaet tett.

I 2008 økte Norge den økonomiske støtten til ytringsfrihet og frie medier i konfliktområder, der journalister er under sterkt press, med 15 millioner norske kroner, samtidig som vi søkte et enda tettere samarbeid med uavhengige medieorganisasjoner.

I dag gir Norge støtte til en rekke medieprosjekter og ytringsfrihetsprosjekter i Midtøsten, Afrika og Asia. Ytringsfrihet på Internett og i sosiale medier er en del av mange av disse prosjektene. Vi støtter for eksempel et forskningsprosjekt i Egypt i regi av lokale menneskerettighets- og ytringsfrihetsinstitusjoner. Dette tar for seg hvilken rolle digitale og sosiale medier hadde i forbindelse med regimeskiftet.

Som ledd i arbeidet støtter og samarbeider vi med en rekke av de fremste internasjonale organisasjonene og nettverkene på området:

Article 19 arbeider sammen med lokale organisasjoner i en rekke land for å få bedre medielover, lover som vil styrke medienes uavhengighet og samtidig motarbeide sensur, både i tradisjonelle medier og på Internett.

Ytringsfrihetsnettverket *IFEX* sprer blant annet kunnskap om trygge kommunikasjonsplattformer til befolkningen i ikke-demokratiske land.

Freedom House og *Index on Censorship* er blant medlemmene i IFEX-nettverket og har gjort banebrytende arbeid både når det gjelder kartlegging av sensur og støtte til menneskerettighetsforkjempere i autoritære og totalitære stater.

Med UD's støtte arbeider uavhengige organisasjoner for å skaffe sikre kommunikasjonsplattformer og kanaler for kommunikasjon mellom folk i vestlige land og folk i ikke-demokratiske land. De arbeider for å beskytte websider mot cyberangrep som hacking og datatyveri. De fremmer også kanaler slik at websider som er blokkert i ikke-demokratiske land, likevel kan nås ved at befolkningen kommer seg rundt brannmurene som blokkerer trafikken. Ytringsfrihets- og menneskerettighetsforkjempere i en rekke land har, blant som følge av norsk støtte, fått tilgang til denne kunnskapen og teknologien de siste årene.

Dette arbeidet er viktig både for det sivile samfunnet i autoritære eller totalitære land og for eksilmedier. Organisasjonene som Norge støtter, arbeider ofte basert på solidaritet mellom journalister og forfattere i ulike land, mellom ivrige internettbrukere,

etc. Støtten til disse organisasjonenes arbeid er en sentral del av Regjeringens arbeid for å fremme ytringsfrihet og grunnleggende menneskerettigheter.

II.

Regjeringen arbeider strategisk for å fremme ytringsfrihet på Internett og i sosiale medier. I tillegg til å støtte sentrale organisasjoner, tas disse spørsmålene opp i bilaterale samtaler med andre land, ikke minst med land der de grunnleggende prinsippene i Menneskerettighetserklæringen og de bindende forpliktelsene i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter brytes.

Som stortingsrepresentantene Høglund, Woldseth, Myhre og Storstrand peker på, har mange land begrensninger for ytringer både i det offentlige rom, i massemedier og på Internett. I vestlige demokratier omfatter dette for eksempel oppfordringer til hat og vold, ærekrenkelser, formidling av barneprostitusjon, diskriminering og rasisme. Dette er helt i tråd med FNs Konvensjon om sivile og politiske rettigheter.

Frihet på Internett og i sosiale medier er derfor et uttrykk vi håndterer med noe varsomhet. Ytringsfrihet – med de begrensningene som jeg har nevnt – er noe annet. Ytringsfrihet på Internett og i sosiale medier tar vi opp i mange relevante internasjonale fora.

Debattene i FNs menneskerettighetsråd og FNs generalforsamling om rasisme, religion og ytringsfrihet er av de mest kontroversielle i den internasjonale menneskerettighetsdebatten akkurat nå. Krav om å styrke og oppdatere internasjonale instrumenter mot rasisme, fremmedfrykt og intoleranse, inkludert hatefulle ytringer, nedsettende omtale av religioner/blasfemi og religiøse symboler og "cybercrimes", utgjør en stadig utfordring for hvor grensene for ytringsfriheten går, slik den er fastlagt i den internasjonale konvensjonen for sivile og politiske rettigheter.

Å verne om ytringsfriheten er som nevnt høyt prioritert fra norsk side. Sammen med andre likesinnede, vestlige land er vi tydelig på at vi ikke kan akseptere språk som svekker ytringsfriheten, som vi anser som en av de mest sentrale menneskerettighetene og helt grunnleggende for et demokratisk samfunn.

USA tok sammen med Egypt i 2009 et nytt initiativ for å gjenopprette konsensus om en resolusjon om ytringsfrihet i FNs menneskerettighetsråd etter at den kanadiske resolusjonen for første gang ble gjenstand for votering året før. Dette lyktes etter lange og vanskelige forhandlinger. Fra norsk side støttet vi aktivt opp om dette initiativet.

Norge støtter også arbeidet til FNs spesialrapportør for menneskerettighetsforkjempere og FNs spesialrapportør for ytringsfrihet. Sistnevnte arbeider nå med en egen rapport om tilgang til elektronisk kom-

munikasjon og ytringsfrihet på Internett. Rapporten vil foreligge i inneværende år.

I slutten av mars arrangeres et ekspertmøte om menneskerettigheter og Internett i Sverige. Dette ekspertmøtet er en del av arbeidet med Spesialrapportørens rapport til Menneskerettighetsrådet.

Som ledd i vårt arbeid i FNs menneskerettighetsråd bruker vi også mekanismen med landhøringer – Universal Periodic Review – for å fremme arbeidet for ytringsfrihet. Overfor land med manglende ytringsfrihet tar vi dette opp og gir anbefalinger som landene aktivt må forholde seg til og som gir oss en plattform for å følge opp i etterkant.

Ytringsfrihet på Internett og i sosiale medier er sentrale prioriteringer også i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) og det står høyt på Mediefrihetsrepresentantens liste. Utfordringene er aktualisert i forbindelse med Toppmøteerklæringen fra Astana 2010. Teksten innebærer at alle forsøk på å begrense adgang til Internett eller bruk av sosiale medier i et medlemsland kan påtales av Mediefrihetsrepresentanten eller av andre medlemsland. Toppmøteerklæringen er dermed et sentralt fundament også for Norges internasjonale engasjement for ytringsfrihet på Internett og i sosiale medier.

OSSEs mediefrihetsrepresentant lanserte 10 prinsipper for ytringsfrihet og mediefrihet. Prinsippene 5, 6 og 7 tar opp mediepluralisme med Internett som det første, virkelig globale medium, og med en direkte oppfordring til medlemslandene om å holde Internett fritt og om å stoppe all lovgivning som begrenser det. Her slås det også fast at vi bare er ved begynnelsen av en teknisk revolusjon og at de samme krav til ytrings- og mediefrihet også må gjelde for nye måter å formidle og motta informasjon på.

Norge støtter Mediefrihetsrepresentantens satsing på ytringsfrihet på Internett. På dette grunnlaget har Regjeringen inkludert ytringsfrihet på Internett og i sosiale medier som en sentral del av det internasjonale menneskerettighetsarbeidet i OSSE.

Europarådet er også en arena hvor Regjeringen arbeider for å fremme våre interesser når det gjelder frihet på Internett og for sosiale medier. Europarådet er i ferd med å utarbeide en strategi for Internett ("Internet Governance"). Et første utkast til en slik strategi vil sannsynligvis foreligge nå i mars måned. Strategien skal etter planen behandles i Styringskomiteen for mediespørsmål i juni og deretter lanseres i høst. Det skal også utarbeides en anbefaling om retningslinjer vedrørende sosiale medier.

III.

Over 40 land i verden i dag praktiserer sensur av Internett. Sensuren har ulike former, inkludert blokkering av websider, blokkering av spesifikke søkeord, sletting av ytringer som myndighetene vurderer

som sensitive, samt trakassering for å sikre størst mulig grad av selvsensur.

I ”The Geneva Declaration of Principles”, som er et av sluttdokumentene fra Verdenstoppmøtet om Informasjonssamfunnet (WSIS I, Geneva 2003), er ytringsfrihet uttrykkelig nevnt som et avgjørende grunnlag for informasjonssamfunnet. Norge deltok aktivt i arbeidet med utformingen av sluttdokumentene, spesielt med sikte på å sikre inkludering av ytringsfrihet.

Jeg vil også understreke at ”frihet på Internett” ikke kan gjelde ubegrenset og uten rammer.

Det er her tilstrekkelig å peke på behovet for personvern og vern av opphavsrett og andre immaterielle rettigheter, samt forbrukerbeskyttelse og rettfærdige konkurransevilkår for næringslivet. Som ellers i samfunnet, må man også på Internett ha slik beskyttelse.

På den annen side begrenser ikke ytringsfrihet på Internett seg alene til en formell rett til ytringer. Like viktig er retten til å innhente informasjon som finnes tilgjengelig på nettet og at den underliggende infrastruktur fungerer. Stabilitet, sikkerhet og pålitelighet i infrastrukturen er her sentrale elementer. Det samme gjelder i forhold til handel på nettet og andre sentrale anvendelsesområder – som offentlig forvaltning, utdanning og helse.

Et annet viktig element, som også er relevant i forhold til ytringsfrihet på Internett, er nettnøytralitet: at Internett skal fungere likt for alle.

Post- og teletilsynet har stått i spissen for det nasjonale arbeidet med nettnøytralitet, og det har i

samarbeid med sentrale aktører og relevante offentlige myndigheter utarbeidet veiledende retningslinjer for nettnøytralitet, se www.npt.no.

Post- og teletilsynet deltar også som representant for norske myndigheter for elektronisk kommunikasjon (”ekommyndigheten”) i ulike internasjonale fora innen FN (Den internasjonale teleunionen, ITU), i EU/EØS og i mer faglige samarbeidsorganisasjoner i post- og telesektoren. Beskyttelse av ytringsfrihet og arbeidet for å fremme et åpent og inkluderende Internett er viktige premisser for tilsynets arbeid både nasjonalt og internasjonalt.

Internett har gjennom de siste 20 årene utviklet seg til å bli vår tids viktigste infrastruktur. Generelt vil sensur kunne bli en barriere for fri konkurranse, og teknologi som kan omgå sensur er derfor viktig også i et økonomisk perspektiv.

Når det gjelder spørsmålet om hvordan sensur på Internett og av sosiale medier påvirker Norges og norsk næringslivs interesser i utlandet, er dette et område som – så vidt jeg har kunnet bringe på det rene – ikke er kartlagt enda. Det er et relativt nytt felt og vi vil følge med på utviklingen framover.

Hvis norsk næringslivs interesser i utlandet er blitt påvirket av sensur på Internett eller av sosiale medier, vil jeg oppfordre næringslivets organisasjoner til å ta opp dette og eventuelt vurdere om en analyse ville være nyttig. I så fall vil også Nærings- og handelsdepartementet og andre relevante institusjoner og instanser kunne konsulteres.

